

Bosna Hersek'te Anlamsız İsim Koyma Adeti Üzerine Bir Araştırma¹

A Research on the Custom of Giving Meaningless Person Names in Bosnia and Herzegovina

Assist. Prof. Dr. Doğan Yücel

Int. Burch University, Faculty of Education and Humanities, Dept. of Oriental Philology, dogan.yucel@ibu.edu.ba,
Sarajevo, Bosna i Hercegovina

ORCID: 0000-0001-6240-8886

MA Student, Dzasen Brigic

Int. Burch University, Faculty of Education and Humanities, Dept. Of Oriental Philology, dzasen.brigic@rps.edu.ba,
Sarajevo, Bosna i Hercegovina

ORCID: 0009-0005-7955-240X

ÖZET

Bu çalışma, Bosna-Hersek'te son yıllarda dikkat çeken anlamsız isim koyma geleneğini incelemektedir. İsimler, bir toplumun inançlarını, kültürünü, değerlerini ve sosyal yapısını yansıtan önemli göstergelerden biridir. Ancak Bosna-Hersek'te özellikle modernleşme, küreselleşme ve popüler kültürün etkisiyle ortaya çıkan anlamsız ya da uydurma isim verme eğilimi, sosyodilbilimsel açıdan araştırılması gereken bir olgu olarak görülmektedir. Araştırmada karma yöntem kullanılmıştır. Tuzla ve Saraybosna'daki özel bir eğitim kurumunun veli ve öğrencileri arasından seçilen 24 katılımcıya yapılandırılmış ve yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan bir anket uygulanmıştır. Veriler hem nicel hem nitel analiz teknikleriyle değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular, katılımcıların önemli bir kısmının isimlerinin anlamını bilmediğini, buna rağmen çoğunun mevcut isimlerini değiştirmek istemediğini göstermektedir. Ayrıca ebeveynlerin anlamsız isim tercihinde bulunma sebepleri arasında isimlerin kulağa hoş gelmesi, modern ve farklı bulunması ile çevresel-popüler etkiler ön plana çıkmaktadır. Katılımcılar, kendi çocuklarına anlamsız isim verme konusunda ise genel olarak olumsuz bir tutum sergilemektedir. Sonuç olarak, Bosna-Hersek'te anlamsız isim koyma geleneğinin modernleşme, küreselleşme, sekülerleşme ve popüler kültürle doğrudan ilişkili olabileceği tespit edilmiştir. Bununla birlikte, anlamlı isim verme geleneği toplumsal düzeyde hâlen güçlü bir şekilde devam etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Antroponimi, Bosna-Hersek, Ad Verme Geleneği, Sosyodilbilim, Kültür ve Dil.

ABSTRACT

This study examines the tradition of giving meaningless names, which has gained attention in Bosnia and Herzegovina in recent years. Names are important indicators reflecting a society's beliefs, culture, values, and social structure. However, the tendency to give meaningless or made-up names in Bosnia and Herzegovina, particularly under the influence of modernization, globalization, and popular culture, is considered a phenomenon that deserves sociolinguistic investigation. The study employed mixed methods. A survey consisting of structured and semi-structured questions was administered to 24 participants selected from among parents and students of a private educational institution in Tuzla and Sarajevo. The data was analyzed using both quantitative and qualitative analysis techniques. The findings indicate that a significant portion of the participants did not know the meaning of their names, yet most did not want to change their current names. Furthermore, parents' reasons for choosing meaningless names included the sound of the names, their perceived modernity and uniqueness, and environmental and popular influences. Participants generally expressed a negative attitude toward giving their children meaningless names. In conclusion, it has been determined that the tradition of giving meaningless names in Bosnia and Herzegovina may be directly related to modernization, globalization, secularization, and popular culture. However, the tradition of giving meaningful names continues to be strong at the societal level.

Keywords: Anthroponymy, Bosnia and Herzegovina, Naming Tradition, Sociolinguistics, Culture and Language.

¹ Bu makale International Burch University Lisansüstü Eğitim Birimine *Bosna Hersek'te Anlamsız İsim Koyma Adeti Üzerine Şahis Görüşleri* ismiyle sunulan yayımlanmamış yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

1. GİRİŞ

1.1. Bosna Hersek'in İslamlaşma Süreci ve Boşnakçadaki Türkizmler

Balkanlar, Avrupa kıtasının güneydoğusunda ve adını yarımadaının kuzeydoğusundaki Balkan dağlarından alan yarımadaının adıdır. “Balkanlar adı 19. yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlanmıştır. Bu yarımada doğuda Ege, Marmara ve Karadenizle batıda Adriyatik ve güneyinde Akdenizle çevrilidir. Yarıkitanın kuzey kısmındaki sınırı tartışmalıdır. Birinci sınır Tuna ve Sava nehirleridir, ikinci sınır Romanya ve Yugoslavyanın kuzey sınırlarıdır, üçüncü sınır ise Osmanlının Hristiyan dünyayla çizdiği sınırdır” (Yucel, 2020, s. 18). Özey üçüncü sınırın en doğrusu olduğunu ifade eder (2006, s. 13). Balkan kelimesi Türkçe bir kelime olup “sarp ve ormanlık sıradağlar” demektir (Tietze, 2002, s. 272).

Türkçenin Balkan dilleriyle teması çok eskilere dayanır. Balkan dillerinin Türkçeden etkilenme süreleri ve dereceleri birbirinden farklılıklar göstermekle birlikte Balkanların Türkçeye karşılaşması ilk olarak Hunlarla olmuştur. Sonrasında Avarlar, Peçenekler, Kumanlar, Bulgarlar, Selçuklular ve Osmanlılar olarak devam etmiştir. “Bu dönemde Kumanlardan, Avarlardan, Peçeneklerden Balkanlar ve Anadolu da bazı yer isimleri günümüze kadar ulaşmıştır. Tatarlar, Gagavuzlar gibi bu dönemde Balkanlara yerleşen kimi topluluklar dillerini bölgeye aktarmışlardır” (Yucel, 2020, s. 19).

“Türkizm, genel olarak Türk işi, Türklük gibi anlamlara gelmektedir. İstilahta ise Türklerin Balkanlara taşıdıkları dil unsurlarının tamamı demektir. Bu kelime yerine “oryantalizm” diyenler olmuşsa da genel kabul gören terim Türkizm’dir” (Yucel, 2020, s. 23). Balkan dillerine Türkçeden geçen kelime ve dil unsurlarının etimolojik kökenleri esas belirleyici unsur olmuştur. Türkizmleri Oryantalizm olarak tanımlamak konuyu daraltmaktadır. Türkçeye Balkan dillerine Rumca, Macarca, Sanskritçe, Arapça, Farsça, Çince, Moğolca, Latince kelimeler de taşınmıştır. Rumcadan bazı kelimeler Slav dillerine doğrudan geçerken bazı kelimeler de Türkçe vasıtasıyla geçmiştir. Örneğin; Şenel’in Tuzla arşiv kütüphanesinde bulunduğu istinsah tarihi 1857 olan bir Boşnakça-Türkçe sözlükte yer alan kelimelerin orijin çeşitliliğine bakıldığında Türkçe, Arapça, Farsça ve Rumcadan gelen kelimelerin Türkçe kısmına yazıldığı görülmektedir (2011, s. 1343-1360). Türkçenin Slav dillerine etkisini inceleyen Filan, “Slav dillerinin ses, yapı ve cümle yapısı alanlarından çok, kelime verme alanında güçlü bir şekilde kendini göstermiştir” (2001, s. 6).

Osmanlının Balkanlarda yayılma ve fetih döneminde Türkizmlerle Balkan dilleri ve Boşnakça yoğun bir etkileşime görmüştür. Osmanlı Devletinden önce ise bölgeye Barkan’ın (t.y.). ifadesiyle *Kolonizatör Türk Dervişleri* gelmişler ve bazı yörelere yerleşmişlerdir. Gönel, Bosna’da Divan şiirinin yayılmasında tekke, medrede ve külliyelerin etkileri konusunda Bosna’da inşa edilen bu yapıların sayıca niceliklerini ele almıştır (2012, s. 6-21). “Osmanlının devlet dilinin Türkçe olması “üstdil” olarak Balkan dillerine unsurlar vermeye başlamıştır. İdari, siyasi ve askeri ıstılahlar öncelikli olmak üzere Balkan dilleri Türkçeden kelime ödünçlemeleri yapmaya başlamışlardır. Ayrıca devşirme ve yeniçerilik düzeni de Türkçenin yayılmasında önemli etki yapan faktörlerdendir” (Yucel, 2020, s. 29). Ahmed Hersek-zâde ve Sokollu Mehmed Paşa dahil XVI ve XVII. yüzyıllar içinde 22 Bosnalı sadrazam Osmanlı Devleti’nde görev yapmıştır (Morina ve Xhanari, 2013, s. 186). Osmanlının mekteb ve medreselerinde ciddi anlamda Balkanlar ve özelde Bosna’da Türkizmlerin geçişinde önemli rol oynamıştır. Önde gelen medreselerin dillerinin Türkçe olması devlette memuriyet almak isteyen Balkanlıların Türkçeyi öğrenmelerini gerektirmiştir. Bu insanlar ileride hem kendi dillerinde hem de Türkçe eserler vermişlerdir. Kendi dillerinde eserler verdiklerinde Türkizmleri de taşımışlardır. Rumeli bu dönemde Divan şiirini besleyen ana bölgelerden biri olmuştur. “Rumelili kimi Divan şâirleri eserlerinde aruz vezninin dışına çıkarak heceyle de şiirler yazdıkları olmuştur” (Yucel, 2020, s. 29).

Osmanlı Devleti’nin güttüğü iskân siyasetinin de Türkçe ve Türkizmlerin yayılmasında rolü olmuştur. “Osmanlı hâkim olduğu coğrafyalarda özellikle de Balkanlarda birçok yeni şehir

kurmuştur. Çünkü, halk ihtiyaçlarının büyük bir kısmını şehirle birlikte kurulan kurumlardan karşılamaktadır: camiler, hanlar, hamamlar, mektepler, dükkanlar, çarşı, pazarlar, tiyatrolar vb. (Yücel, 2020, s. 31). Böylece yerli halkla Türkçe konuşan halk arasında diyalog kurulmuş ve Türkçenin/Türkizmlerin yaygınlaşmasına yol açmıştır.

Türkçe ve Türkizmlerin yayılmasında etkili olan bir diğer mesele de Alhamiyado edebiyatıdır. “Alhamiyado aslen “elacemiyatu” yani Arap harfli yabancı dilde eser demektir. Balkanlarda da Osmanlı harfleriyle Karamanlı Rumlar, Arnavutlar ve Boşnaklar değişik eserler kaleme almışlardır. Boşnakçave Arap alfabesiyle ortaya konan mahalli kaynaklı edebiyata "Alhamiyado" adı verilmektedir” (Yücel, 2020, s. 11). Ayrıca Boşnakçada yazılan bazı eserler de Türkizmin yayılmasına dolaylı katkı yapmıştır.

1.2. Şahıs Adları Nedir?

Geçmişte biriken, toplumun yaşamda içselleştirerek, aktivite ederek hayata geçirdiği her türlü faaliyet kültürün parçalarıdır. Bizzat o topluma ait üretim ve değerler olduğundan doğal olarak içinde doğduğu toplumun ince nüanslarını, karakterini yansıtır. Günlük yaşam, sanat, bilimsel uğraşlar, eğitim-öğretim kısaca canlı hayatın her alanında bu yansımanın izleri vardır. Kişi adları olarak bilinen antroponomi ise ad biliminin önemli bir dalıdır. Kişi adları bilimi içerisine göbek adı, ad, soyadı, takma adlar ve unvanlar gibi ad türleri girmektedir (Sarıtaş, 2009).

1.3. Bosna Hersek’te Anlamsız Ad Verme Geleneği Üzerine

Bosna-Hersek’te Osmanlı Devleti’nin son döneminde ve sonrasında Müslüman nüfusun önemli bir bölümü Anadolu’ya göçmüştür. Bu göçten kimi Avrupa ülkeleri de nasibini almıştır. Yugoslavya’nın yıkılışı sırasında yaşanan iç savaşta ve en son olarak Avrupa ülkelerine işçi göçüyle birlikte Bosna’da Müslüman nüfus oranı giderek azalmıştır. Özellikle komünizm döneminde Müslümanlara yapılan siyasi baskı, Avrupa ülkeleriyle (hususen Avusturya) olan yakın ilişkiler ve seküler düzen Türkizmlerin ve daha özelde Türkçeden geçen oryantal şahıs isimlerinin kullanımını azaltmıştır.

Bosna-Hersek’teki müslümanların Doğu dillerinden alınan isimlerden farklı yeni isimler konulmasına dair Smailović’in (1982a) görüşleri önemlidir. Bu tür uydurma ve anlamsız isim koyma adetine matuf şahıs görüşlerinin derlendiği bir çalışmanın bulunamaması bu araştırmanın çıkış noktası olup bu minvalde çalışmanın bir ilk olması açısından da oldukça önemli olduğu düşünülmektedir.

1878 yılında siyasi olarak Bosna’dan Osmanlı Devleti’nin çekilmesinin ardından geçen 145 yıl içerisinde Bosnalıların dili önce Almanca sonra Fransızca ve en son da günümüzde İngilizcenin etkisi altına girmiştir. Ayrıca 70 yıllık komünizm döneminde Türkçe kelime ve ibareler siyasi idare tarafından bilinçli bir şekilde hayattan silinmeye çalışılmıştır. “Ayrıca Osmanlı sonrası fen ve teknikteki gelişmelerin çoğunlukla Batı dillerinde olması, Türkiye Türkçesinde Arapça ilmi ıstılahatın yerini Latince terminolojinin alması, birçok el sanatı ve zanaatın artık yapılmaması, şehir hayatının değişmesi gibi sebepler Türkizmlerin Balkan dillerindeki kullanımlarının azalmasına yol açmıştır” (Yücel, 2022, s. 147). İşte bu azalan ve yerine yenileri ikame edilen isimler arasında Slav kaynaklı, Batı dilleri kaynaklı ve uydurma/anlamsız olanlar vardır.

1.4. Smailović’e Göre Bosna Hersek’te Müslümanların Şark Dilleri Dışında Ad Vermelerinin Tarihi ve İhtimai Sebepleri

Şark dillerinden olmayan şahıs isimlerinin incelenmesi eserinde Smailović Bosna Hersek’te müslümanların isimlerinin temelde İslami isimler (Arapça, Farsça, Türkçe, İbranice) ve diğerleri şeklinde ikiye ayrılabilirliğini belirtir (1977f, s. 17). Müslümanlaşan halkın isimlerinin Şark dillerinden (Vuk-Kurt v.) karşılıklarıyla değiştirildiğini ve inançla beraber zamanla yaygınlaştığını ifade eder Bu duru sadece İslami isimlere has da değildir. Ünkü Hristiyan kilisesi de yerli halkın

eski putperetlik zamanından kalma isimlerini Latince, Yunanca ve İbranice isimlerle değiştirmiştir. Ancak bunların çok az olan istisnaları günümüze kadar ulaşmıştır (1977f, s. 18-20). 20. yüzyıla kadar devam eden bu durum Osmanlı sonrasından itibaren değişmeye başlamıştır. Avusturya-Macaristan idaresi altındayken etkileri çok güçlü şekilde devam eden Türk-İslam kültürü ve Hristiyan idaresinde asimile olmaktan çekinen Bosnalılar İslami isimlerini sıkı sıkıya korumaya devam etmişlerdir. Yugoslavya döneminde mektebe ve medreseye gitmeyen onun yerine Avrupai okullara giden Bosnalı müslümanlar arasında Slav asıllı isimler (%5) de görülmeye başlamıştır

Bosna Hersek’li müslümanların Şark lisanları dışındaki isimlerinin yerini diğer dillerden isimlerin köklü ve yaygın biçimde alması II. Cihan harbinin hemen sonrasında yaşanmıştır. Çünkü Smailović’e göre Bosna Herseklişgalcilerin, kapitalist toplumsal ilişkilerin ve bu ilişkilerin karakteristik özelliklerinden kurtarılmasından sonra başlamıştır(1977f, s. 21). Burada unutulmamalıdır ki kapitalizme yapılan ağır tenkitte makalenin yazıldığı dönemin siyasi idare şekli de çok etkindir. Bu dönem Yugoslavya’nın ağır komünizm idaresinde ve kapitalizm aleyhtarlığının çok yoğun yaşandığı bir dönemdir.

Peki bu dönemde neler yaşanmıştır? Smailović bu dönemi;

Yeni sosyalist Yugoslavya’da siyasi, kültürel, ekonomik, sosyal, kamusal ve hatta özel yaşamın tüm alanlarında ani değişimler yaşanmıştır. Yugoslavya’da tüm halkların ve milletlerin kardeşliği, birliği ve eşitliği, ülkenin hızla gelişmesi, çok sayıda ilkokul, her türlü ortaokul ve lisenin açılması, gençliğin kitlesel okullaşması ve eğitimi, kilisenin devletten ayrılması ve dinin vatandaşların özel meselesi olarak ele alınması, yeni toplumsal ilişkilerin kurulması ve insanın tüm eski, güncelliğini yitirmiş ve bilim dışı dünya görüşlerinden kurtarılması, kadın ve erkeklerin tüm hak ve görevlerde eşitliği, yoğun istihdam, Avrupa’daki ve tüm dünyadaki çok sayıda ülkeyle siyasi, ekonomik, bilimsel ve sportif ilişkilerin sürdürülmesi ve geliştirilmesi, sosyalist Yugoslavya’daki yeni yaşamın temel özellikleridir (1977f, s. 21-22) şeklinde tarif etmektedir.

Özellikle II. Dünya Savaşı sonrası dönemde Bosna-Hersek Müslümanları da dahil olmak üzere Yugoslavya’daki

tüm halkların özel hayatında yepyeni bir siyasi, ekonomik ve kültürel hayat başlamıştır. Baştan söylemek gerekirse halkın çoğunluğunda dine karşı ilgisizlik hızla artmış ve birçok kişi arasında tam bir ateizm hakim olmuştur. Bunun sonucunda farklı din ve inançlar arası izdivaçlar artmıştır. Maneviyat, gelenek ve pederşahi toplum yapısı bozulmuş ve materyalist dünya görüşü yayılmıştır. Öte yandan, Avrupa ve Avrupa dışı ülkelerle sık sık doğrudan ve dolaylı temaslar, siyasi, kültürel, sanatsal ve sportif etkinliklerin yoğun bir şekilde artması eskiden getirilen gelenekleri bozmuştur. Yugoslavya halkının yurt dışında kalışı ve çalışması, halkın özel hayatlarının modernleşmesi üzerinde, örneğin giyim tarzı, evlerin dekorasyonu, şiir ve müziğe ve genel olarak sanata karşı yeni bir ilişkinin oluşumuna zemin hazırlamıştır. Yani çağdaş ve modern olan her şeyin yayılmasında önemli bir etkiye sahip olmuştur (1977f, s. 22).

1.5. İlgili Araştırmalar

Balkanlarda Türkçe yoluyla geçen ad ve soyadlar üzerine kimi çalışmalar vücuda getirilmiştir. Bosna Hersek’li Müslümanların dili Türkçeden etkilenme bakımından diğer Balkan dilleriyle büyük ölçüde ortaklık taşır. Bu açıdan diğer Balkan dillerine de bakmak gerekir. Bilindiği üzere Müslümanlar genellikle Türkçeden hem ad hem soyad alırken gayrimüslimler çoğunlukla soyadı almışlardır. Bu çalışmaların tamamını burada zikretme imkanı yoktur. Listelenen 22 eserin 15’i bu çalışmada da kaynak olarak değerlendirilmiştir.

Araştırmanın konusuna dair en geniş ve sayıca en fazla çalışma Smailović’e aittir. Smailović, Bosna-Hersek’li Müslümanların isim koyma alışkanlıkları, aldıkları ve çocuklarına koydukları isimler üzerine de çalışmalar yapmıştır. Şark dillerinden geçen kelime ve şahıs isimlerinin telaffuz ve imlaları üzerine düşünceler (1956), müslümanların isimlerinde görülen ses hadiseleri (1958), Bosna Hersek’te Müslümanların isimlerinin kökenini ve anlamını belirleme

sorunları üzerine düşünceler (1975a), Bosna-Hersek'te Şark kökenli Müslüman isimlerinin incelenmesi üzerine (1975b), Boşnakçadaki yerli ve yabancı doğu kökenli isimlerin yazımı üzerine (1976b), Mula Mustafa Başeski'nin yıllığındaki adlar, soyadlar ve lakaplar (1987), Müslümanların Doğu kökenli isimlerinin dilimize uyarlanması (1977e), Bosnalıların eski şahıs adları (1977d), şahıs isimlerinin teşekkülü (1977c), Şark dillerinden olmayan şahıs isimlerinin incelenmesi (1977f), Bosnalı müslümanların kullandıkları Slav dilleri menşeli şahıs isimlerinin incelenmesi (1978a), Bosnalı müslümanların Şark dilleri kökenli isimlerinde görülen varyasyon ve türemeler (1978b), Bosnalı Müslümanların antroponimisinde olağandışı anlamı olan isimler hakkında (1982a), Arapçada geçen şahıs isimlerinin Sırp-Hırvat dilindeki transkripsiyonları üzerine (1982b), Bosnalı Müslümanların antroponimindeki bazı şahıs isimlerinin etimolojisi ve anlamları üzerine (1985) olmak üzere epey çalışma kaleme almıştır. Kedisinin konuya dair en kapsamlı ve geniş çalışması *Bosna Hersek'te Müslümanların Doğu Kökenli Şahıs İsimleri* (Smailović, 1977a) adıyla yayınladığı monografidir. Saraybosna'daki Dil Enstitüsü'nün ilk projelerinden birinin parçası olarak Smailović'in birkaç yıl süren araştırma çalışmasının ürünüdür. Yazar, çeşitli kaynaklardan Bosna-Hersek'teki Doğu dilleri kökenli isimler hakkında kapsamlı antroponimik materyal toplamış ve onları ustalıkla işlemiştir. Eserinde 3.000'den fazla madde içeren bir liste derlemiştir. Eserinin girişinde, Bosna-Hersek'te antroponimlerin incelenmesine dair çok az şey yapıldığına dikkat çeker, kişisel adın nasıl oluştuğunu izah eder, İslamiyet öncesi Bosna-Hersek'teki isimler, Doğu kökenli isimlerin Bosna-Hersek'teki durumları, bu isimlerin fonetik-fonolojik ve morfolojik olarak Boşnakçaya uyarlanması, kısaltılması ve türetilmesi ile ilgili izahatlar, belirli isimlerin kökeni ve anlamını belirleme ile ilgili zorluklar, bu isimlerin imla ve yapılarıyla ilgili açıklamalar bulunur. Çalışma ayrıca analiz edilen erkek ve kadın isimlerinin bir listesini de içermektedir. Kitabın ikinci bölümü, 1876-1976 yılları arasında doğan Doğu kökenli kişilerin hem tam ve hem de kısaltılmış erkek ve kadın adlarının alfabetik olarak sıralandığı bir sözlüktür. Her ismin fonetik, vurgulu, morfolojik, etimolojik ve semantik tahlili yapılmıştır. Tamlama, çağrışım ve iyelik sıfatı halleri her ismin yanında verilmiştir. İsimlerin türetim, değişim ve bölgesel karakterlerinden de bahsedilmiştir. Olağanüstü bir titizlikle hazırlanan bu eser, hâlen daha bilim ve meslek erbabı tarafından Boşnakçadaki Doğu kökenli antroponimler konusunda en güvenilir kaynak olarak kabul edilmektedir.

Smailović dışında Škaljić, 1966 yılında yazdığı *Turcizmi u Srpskohrvatskom Jeziku* isimli meşhur sözlüğünde varyantlarıyla birlikte 572 (varyantlar hariç 499) Müslüman ismi listelemiştir. Janković (1979) ise Müslüman halkın isimlerinin ikili formlarının onimik yorumunu yapmış ve 1980'de ise Bosna-Hersek Müslümanlarının yeni şahıs isimleri üzerinde durmuştur. Filan (2013) Bosnalıların şahıs isimlerinin tarihi görünümüne değinmiş ve isimlerde yapılan kısaltmaları izah etmiş, Agić (1996) ise Bosna-Hersekli Müslümanların şahıs isimlerine genel bir bakış yapmıştır. Kupusović (1991) Osmanlı yönetimi zamanında Bosna'daki Müslüman erkek isimlerini ele almıştır. Tebliğinde Bosnadaki tapu tahrir defterlerinde en fazla geçen isimleri ele almıştır. Buna göre ilk başlarda Türkçe asıllı isimler de yoğun şekilde kullanılırken 19. yüzyıla gelindiğinde Arapça orjinli isimler ağırlık kazanmıştır. İsimlerin etimolojilerine bakıldığında Türkçe, Arapça, Farsça ve bunların karışımından türetilen hibrit isimler oldukları görülmektedir. Ayrıca (Handžić, Buzov, ve Kupusović, 2000) 1604 tarihli tapu tahrir defteri Boşnakçaya çevrilmiş ve burada geçen şahıs isimleri listelenmiştir.

Sırp-Hırvat-Boşnak diline geçen şahıs isimleriyle ilgili Bračković (2020), Bosna-Hersek'teki Türk kökenli soyadlarının en detaylı tasnif ve tahlillerini yapmıştır. Smailović (1986) de Müslüman halkın soyadları meseleleri üzerine bir makale kaleme almıştır. Bosna-Hersekli Müslümanların soyadları üzerine yapılan diğer çalışmalar Filipović (1986a, 1986b, 1986c) ve Peco'ya (1986) aittir.

Araştırmanın konusuna dair en yakın çalışmalardan biri Saritaş'a (2009) aittir. Saritaş *Balıkesir Üniversitesi öğrencilerinin günümüzdeki adlar ve ad verme hakkındaki görüşlerini* derlemiştir. Anketinde 13 soru bulunmaktadır. Bu çalışmada öğrenciler isimlerini kimlerin verdiği,

neden verildiği, memnun olup olmadıkları ve ileride çocuklarına vermeyi düşündükleri isimleri vb. belirtmişlerdir. En dikkat çekici noktalardan biri bu çalışmada üniversite çağındaki öğrencilerin mevcut adlarıyla gelecekte çocuklarına vermek istedikleri adların birbirinden oldukça farklı olmasıdır.

1.6. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bosna Hersek'te uydurma şahıs isimlerine bakış nasıldır? sorusu temelinde bu çalışma yapılmıştır.

Bu çalışmanın amacı bazı başka coğrafyalar veya ülkelerde olduğu Bosna-Hersek'te de görülen uydurma şahıs isimleri koyma geleneğinin psiko-sosyolojik sebeplerini oranlarıyla ortaya koyabilmek ve dilin morfolojik yapısının bu konuda nasıl kullanıldığına dair bir bakış açısı yakalayabilmektir.

İsim koyma geleneği belki insanlık tarihi kadar eski bir uygulamadır. Şahıs isimleri bir milletin inançlarını, geleneklerini, değerlerini ve nelere önem verdiklerini gösteren oldukça önemli bir alandır. Bu bakımdan son yıllarda Bosna Hersek'te oldukça yaygın olduğu gözlemlenen adı konulmamış bir anlamsız isim koyma geleneği gelişmiştir. Bu durumun tespiti ve sebeplerinin araştırılması toplumun gelenek ve göreneklerinin seyrinin belirlenmesinde önemli bir ipucu verebileceği bakımından bu çalışma oldukça önemlidir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli, Evren ve Örneklemi

Bu amaçla google form üzerinden demografi sorularıyla birlikte on soruluk yapılandırılmış ve yarı yapılandırılmış bir anket hazırlanmıştır. Anket araştırmacı tarafından Boşnakçaya çevrilmiştir. İsimlerin belirlenmesinde Smailović'in (1977a) ve Škaljić'in (1966) eserleri temel alınmıştır. Ayrıca ana dili Boşnakça olan Boşnak Dili ve Edebiyatı uzmanlarının görüşleri alınmış ve isimleri kontrol etmeleri istenmiştir. Çalışmada karma yöntem kullanılmıştır. Çalışmada amaçlı örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Ankette elde edilen veriler sayısal verilere çevrilmiş ve hazırlanan tabloların yorumları yapılmıştır.

Araştırmanın evreni Tuzla ve Saraybosna'daki bir özel eğitim öğretim müessesesinin velilerinin ve öğrencilerinin adlarıdır. Bu isimlerden Smailović'in (1977a) ve Škaljić'in (1966) listelerinde yer almayan ve ayrıca Slav ya da Batı dilleri kaynaklı da olmayan isimler örneklem olarak seçilmiştir. Bu şekilde belirlenen 24 kişi gönüllü katılımcı araştırmanın örneklemi oluşturmuştur.

2.2. Verilerin Toplanması ve Analizi

Anket yapılacak simlerin derlenmesinde bir özel okulun otomasyon programı kullanılmıştır. Otomasyon programının isim veri tabanından örnekleme dahil olabilecek isimler seçilmiştir. Yine programdaki kayıtlı e-posta adreslerine Google forms üzerinde hazırlanan yapılandırılmış ve yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan bir anket formu gönderilmiştir.

Belirlenen isimler; Edin, Adis, Admir, Jasenko, Sanjin, Amela, Almedina, Rialda, Ines, Adisa, Dekside, Admira, Ena, Apida, Almedina, Amela, Mirnes, Admir, Sanel, Irma, Sabina, Sabina, Sanela ve Hermin'dir. Burada kişilerin kimliklerinin korunması amacıyla soyadları yazılmamıştır.

İsimleri belirlenen öğrenci ve velilere Google forms üzerinden gönderilen anket formunda toplamda on soru sorulmuştur. Bu sorular alttaki gibidir; ilk dört soru Adınız nedir?, Yaşınız kaçtır?, Cinsiyetiniz nedir? ve Eğitim durumunuz nedir? şeklinde katılımcıların demografik yapısına dair olmak üzere;

Takip eden altı soru bu tür isimlerin sosyolingüistik sebeplerine dairdir;

Adınızın Anlamını Biliyor musunuz?

Ebeveyninizden Anlamsız İsmi Olan Var mı?

Çocuklarınıza Anlamı Olmayan Bir İsim Koymayı Düşünür müsünüz?

İmkânınız Olsa Anlamsız İsminizi Değiştirmek İster misiniz?

Ebeveyniniz Size Anlamsız İsminizi Neden Koymuş Olabilir?

Size Ülkenizde Anlamsız İsim Koyma Geleneğinin Sebebi nedir?

Toplamda on soruluk bir anket hazırlanmıştır.

Anket formunu dolduran kişilerin isimlerinin tekrar herhangi bir manası olup olmadığı sözlüklerden ve açık kaynaklardan taranmıştır. Son olarak 24 kişinin isimleri araştırmaya uygun bulunarak doldurdıkları formlar diğerlerinden ayrılmıştır. Bu katılımcıların cevapları sonrası elde edilen bulgu ve veriler tablolar haline getirilmiş ve her bir tablonun ayrı ayrı yorumları yapılmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde öncelikle Bosna Hersek'teki oryantal şahıs isimleri listelenmiş ardından da uygulanan anketten elde edilen bulgular gösterilmiş ve yorumları yapılmıştır.

3.1. Katılımcıların Demografik Yapısı

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Dağılımı

	1--20	20-40	41-60
Kadın	0	11	4
Erkek	1	2	6
	Lise ve altı	Lisans	Y. Lisans
Kadın	0	8	7
Erkek	1	5	3

Tabloda toplamda 15'i kadın, 9'u erkek olmak üzere 24 katılımcı vardır. Kadınların oranı (%62,5)erkeklerden sayıca daha fazladır. Yaş dağılımına bakıldığında en yoğun grubun %54 ile 20–40 yaş aralığında olduğu görülür. Kadınlar 11 kişi özellikle bu yaş grubunda yoğunlaşmıştır. Erkeklerin ise %67'si 41–60 yaş aralığındadır. 1–20 yaş grubunda yalnızca 1 erkek vardır ve hiç kadın katılımcı yok. Genel olarak katılımcıların çoğu genç-yetişkin yaşta olup erkekler yaşça biraz daha ileridir.

Katılımcıların eğitim düzeylerine bakıldığında yalnızca 1erkek katılımcı lise ve altı seviyesindeyken en yüksek oran 13 katılımcıyla lisans mezunudur. Yüksek lisans seviyesindeki katılımcılar da 10 kişi ile oldukça kayda değer nispettedir. Katılımcıların eğitim seviyesi genel olarak yüksek olup kadınlarda lisans ve yüksek lisans oranı (8 ve 7) birbirine epeyce yakındır. Erkeklerin beşi lisans seviyesinde eğitimlidir. Katılımcıların umumen genç yaşta ve iyi eğitim düzeyinde ve bilgi düzeyi yüksek bir grup olduğu anlaşılmaktadır.

3.2. Katılımcıların Anlamsız Adlara Dair Görüşleri

Tablo 2. Adınızın Anlamını Biliyor musunuz?

	Evet	Hayır
Kadın	11	4

Erkek 5 4

Katılımcıların büyük çoğunluğu (%67) adının anlamını bildiğini belirtmiştir. *Hayır* diyenlerin oranı %33'tür. Bu durum, katılımcı grubun genelde isimlerinin anlamına dair üçte ikilik bir oranda yüksek bir farkındalığa sahip olduklarını göstermektedir. Kadın katılımcıların %73'ü (11 kişi) adının anlamını bildiğini ifade etmiştir. %27'si (4 kişi) bilmediğini söylemiştir. Erkek katılımcıların %56'sı (5 kişi) adının anlamını bildiğini söylerken %33'ü (3 kişi) bilmiyorum demiştir. Erkeklerde isimlerinin anlamlarını bilme konusunda farkındalıklarının kadınlara göre daha düşük olduğu gözlenmektedir. Kadınların erkeklere kıyasla isimlerinin anlamını daha iyi bildikleri ifade edilebilir. Bu durum şahısların isimlerinin anlamına yönelik ilgilerinin cinsiyete göre değişebildiğini ve kadınlarda bu ilginin daha baskın olabildiğini göstermektedir.

Tablo 3. Ebeveyninizden Anlamsız İsmi Olan Var mı?

	Evet	Hayır	Bilmiyorum	Fikrim yok
Kadın	1	11	X	3
Erkek	1	5	X	3

Bu tablo yorumlandığında kadın katılımcıların sadece biri *Evet* cevabı verirken 11 kişi üçte ikisi *Hayır* demektedir. Erkeklerde de aynı şekilde *Evet* 1 kişidir ama *Hayır* 5 kişidir. seçeneğini kimse işaretlememiştir ama *Fikrim yok* cevabı her iki grupta da 3 kişi tarafından verilmiştir. Bu durum katılımcıların büyük kısmının anne-babasının *anlamsız* bir ismi olmadığını düşündüğünü; yani *anlamsız isim koyma* eğiliminin daha çok yeni kuşaklara özgü olabileceğini anlatmaktadır. Küçük bir kesim (1'er kişi) ebeveynlerinde de böyle bir örnek olduğunu söylemiştir. Bu da adetin yakın geçmişte nadiren görüldüğünü ama yaygın olmadığını göstermektedir. *Fikrim yok* yanıtının varlığı, bazı katılımcıların ebeveynlerinin isimlerinin anlamını hiç sorgulamadığını veya aile içinde bu konunun konuşulmadığını gösteriyor olabilir. Genel olarak, anlamsız isim verme geleneği ebeveynlerden ziyade yeni nesillerde öne çıkıyor denebilir.

Tablo 4. Kendi Çocuğunuza Anlamı Olmayan Bir İsim Verir misiniz?

	Tamamen katılıyorum	Kısmen katılıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Kısmen katılmıyorum	Katılmıyorum
Kadın	1	X	4	2	8
Erkek	1	X	2	4	2

Üstteki tabloya bakıldığında kadınların büyük çoğunluğunun *katılmıyorum* (%53) ya da *kısmen katılmıyorum* (%13) diyerek anlamı olmayan isim verme fikrine karşı olduğu görülmektedir. Sadece bir kadın (%7) *tamamen katılıyorum* demiştir. Yani kadıncatılımcılardan konuya olumlu yaklaşan çok azdır. Erkek katılımcıların yanıtları daha çeşitlidir. 4'ü *kısmen katılmıyorum*, 2'si *katılmıyorum*, 2'si *kararsız* ve yalnızca 1'i *tamamen katılıyorum* demiştir. Erkeklerde de çoğunluk yine konuya olumsuz yaklaştıkları şeklindedir. Böylece hem kadın hem erkek katılımcıların çocuklarına anlamı olmayan bir isim verme fikrine çoğunlukla karşı oldukları görülmektedir. Konuya kararsız yaklaşanların oranı (%17 civarı) az da olsa mevcuttur. Özellikle kadınlarda *ne katılıyorum ne katılmıyorum* seçeneğini işaretleyenler erkeklerden biraz daha yüksektir. *Tamamen katılıyorum* diyenlerin sayısı çok azdır. Bu durum katılımcıların çocuklarının isimlerinin anlamlı olmasını önem verdiklerini göstermektedir.

Tablo 5. İmkânınız Olsa İsminizi Anlamlı Bir Başka İsimle Değiştirmek İster misiniz?

	Tamamen katılıyorum	Kısmen katılıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Kısmen katılmıyorum	Katılmıyorum
adın	X	1	1	X	13
rkek	X	X	1	X	8

Üstteki tablo, *İmkânınız olsa isminizi anlamlı bir başka isimle değiştirmek ister misiniz?* sorusuna verilen yanıtların cinsiyete göre dağılımını göstermektedir. Tablodaki cevaplara göre kadınların büyük çoğunluğu (13 kişi) isimlerini değiştirmek istememekte yalnızca bir kişi kısmen katılıyor, bir kişi de kararsızdır.

Erkek katılımcılarda da benzer bir durum vardır. 8 kişi isim değiştirmeye karşı iken yalnızca 1 kişi kararsızdır. Bu sonuçlara göre hem kadınlarda hem de erkeklerde *Katılmıyorum* cevabı çok baskındır. *Tamamen katılıyorum* diyen katılımcı yoktur. Öte yandan kararsız kalanların sayısı oldukça azdır. Bu durum katılımcıların ezici çoğunluğunun imkânı olsa bile ismini *anlamlı bir başka isimle değiştirmeyi* düşünmediğini göstermektedir. Mevcut isimlerinden duymaya alışmaları, sosyal kimlikleri vb. sebeplerle memnun oldukları veya anlamlı bir isimle değiştirmenin çok önemli olmadığını düşündükleri söylenebilir.

Tablo 6. Sizce Anne veya Babanız Bu İsmi Size Neden Koymuş Olabilir?

	Kadın	Erkek
İksinin isimlerinin ilk heceleri olduğundan	X	2
Çevremizde benzer isimli başkaları da olduğundan	5	1
Kulağa hoş geldiğinden	5	7
Eski isimleri beğenmediklerinden	X	2
Yeni bir isim bulmak istediklerinden	1	2
İsmimin dini veya etnik bir mana taşımasını istemediklerinden	X	2
Mevcut isimlerden biraz değiştirmek istediklerinden	X	2
Diğer	4	1

Bu tablo, *Sizce anne veya babanız bu ismi size neden koymuş olabilir?* sorusuna verilen yanıtları cinsiyete göre dağılımını göstermektedir. Elde edilen veriler ışığında kadın katılımcıların hiçbirinin *anne ve babalarının isimlerinin ilk heceleri olduğundan*, dini/etnik mana taşımasını istediklerinden ve mevcut isimlerden biraz değiştirmek istediklerinden dolayı bu ismi aldıklarını düşünmedikleri ifade edilebilir. Kadınların beşi *çevrede benzer isimli başkaları olduğundan* dolayı, yine diğer beşi *kulağa hoş geldiğinden* ötürü anne veya babalarının onlara isimlerini koyduklarını söylerken bir katılımcı ise onların kendisine *yeni bir isim bulmak istedikleri için* mevcut isme sahip olduğunu belirtmektedir. Dört kadın katılımcı ise bu şıkların dışında başka sebepler olduğunu düşünerek *diğer* şıkkını işaretlemiştir.

Toplumda isimlerin *anlamdan çok estetik* olarak değerlendirilmesinin özellikle küreselleşme ve popüler kültürle beraber yaygınlaştığı görülmektedir. Markaların, ünlülerin veya film karakterlerinin adları bazen çocuklara isim vermede anlam arayışını ikinci plana itebilmektedir.

Erkek katılımcılara gelindiğinde ebeveynlerinin *ikisinin isimlerinin ilk heceleri olduğundan*, *eski isimleri beğenmediklerinden*, *yeni bir isim bulmak istediklerinden*, *dini/etnik mana taşımasını istediklerinden* ve *mevcut isimlerden biraz değiştirmek istediklerinden* dolayı

isimlerinin konulmadığını düşünmektedir. Erkek katılımcıların mutabık oldukları başlıklar arasında bir kişi çevrede benzer isimli başkaları olduğundan, yedi kişi kulağa hoş geldiğinden ve bir kişi debelirlenen şıkların dışında *Diğer* şıkkını tercih etmiştir.

Erkek katılımcılar ailelerinin kendilerine isim verirken daha ziyade kulağa hoş gelen bir tınısı bulunmasını istediklerini düşünmektedirler. Kadın katılımcılar ise anne-babalarının çevrede benzer isimlerin olmasını göz önünde tuttıklarını öne sürmektedirler. Diğer başlığının beş kişi tarafından işaretlenmesinin özellikle kadınlarda dikkate değer (4 kişi) bir oranda bazı özel/kişisel sebeplerin varlığına işaret etmektedir.

Altta anketi dolduran 62 kişinin bu soruya verdikleri cevaplar bulunmaktadır. Araştırmada değerlendirmeye alınmayan ve grafiklerde gösterilmeyen katılımcıların da bu soruya verdikleri yanıtlar altta gösterilmiştir. Katılımcıların isimleri anlamlı veya anlamsız olsa da Bosna Herek'te ailelerin isim verme geleneğine ışık tutması bakımından önemli görülmüştür.

Zato što prva dva slova mog imena jesu zapravo početna slova imena mojih roditelja

(Çünkü adımın ilk iki harfi aslında anne ve babamın isimlerinin baş harfleri.)

Zato što u svojoj okolini poznajem ljude koji nose slično ime

(Çünkü çevremde benzer isme sahip insanlar var.)

Jer lijepo zvuči

(Kulağa hoş geldiği için)

Zato što im se ne sviđaju tradicionalna imena

(Geleneksel isimleri sevmedikleri için.)

Jer su željeli da nametnu neko novo ime

(Çünkü konulmamış bir isim koymak istemişler.)

Zbog toga što ime nosi neko vjersko značenje

(Çünkü ismin dini bir anlamı var.)

Zato što je moje ime premetaljka imena moga oca

(Çünkü adım babamın isminin bir varyantı.)

Zato što je mom ocu poginuo brat u ratu 1992. godine, koji se zvao kako se ja danas zovem. Bila je to neka vrsta nadoknade gubitka, da ime Sifet bar još neko vrijeme živi u krugu naše porodice.

(Çünkü babam 1992'deki savaşta bir erkek kardeşini kaybetti ve ona bugün olduğum isim verilmiş. Bu, Sifet isminin ailemizde en azından biraz daha uzun süre yaşaması için bir tür kayıp telafisiymiş.)

Očeva želja, upravo zbog značenja imena.

(Babamın isteği, tam da ismin anlamından ötürü.)

Jer je međunarodno

(Çünkü beynelmilel bir isim.)

Po imenu omiljenog pisca moje majke

(Annemin en sevdiği yazarın isminden esinlenerek.)

Utisak glumca iz filma "pod zastavom Muhameda"

("Muhammed'in Sancağı Altında" filminden bir oyuncunun isminden ötürü.)

Ocu se svidalo i rekao ke da se da ime Azra zbog "mira u porodici" zato ga mama i prihvatala. Dogovor je bio da ženskom djetetu nadjeva mama, a muškom otac po svom ocu. Mama je odabrala Amina, ali je svekrvu posjećalo na ime mamine majke Mine i protivila se tome.

(Babam bir filmi beğenmiş ve "ailede barış" için ona Azra ismini vereceğini söylemiş, bu yüzden annem de kabul etmiş. Anlaşmaya göre anne kız çocuğuna, baba ise erkek çocuğuna babasının adını verecekti. Annem Amina'yı seçmiş, ama kayınvalidem annemin annesinin adı olan Mina'yı hatırlayıp karşı çıkmış.)

jer je mama sanjala da se tako zovem. :)

(Çünkü annem benim adımın Mina olmasını hayal ediyormuş.))

Jer im se moje ime svidjelo.

(Çünkübeveynim adımdan hoşlanıyormuş)

Zato što u svojoj okolini imam ljudi kojiose slično ime

(Çünkü çevremde benzer isme sahip insanlar var.)

Jer im se svidjelo ime odmah kada su ga culi

(Çünkü ismimi duydukları anda çok beğenmişler.)

Otac mi je dao ime na osnovu pjesme "Ne daj se Ines" koja je bila poznata u vrijeme mog rođenja.

(Babam, doğduğum dönemde meşhur olan "Ne daj se Ines" şarkısından esinlenerek bana bu adı koymuş.)

Bilo popularno

(Çok popülermiş.)

Nikada nismo razgovarali na tu temu.

(Bu konuyu hiç konuşmadık.)

Po ocevoj majci

(Babamın annesine ithafen)

Tablo 7. Sizce anlamsız isim koyma adeti nasıl ortaya çıkmıştır?

	Kadın	Erkek
Siyasi baskı yüzünden	X	X
Etnik kimliği gizleme isteğinden	1	1
Yenilik isteğinden	12	4
Seküler hayat tarzı	X	2
Sadece farklılık istemekten	X	X
Diğer	2	2

Bu tabloya bakıldığında, *anlamsız isim* verme pratiğinin Bosna Hersek'te birden çok sebebe dayandığı anlaşılıyor. Bazen devlet politikaları veya resmî ideolojiler, belli adların yasaklanmasına ya da *fazla etnik/dini* bulunmasına yol açmıştır. Aileler de bu baskıdan kaçmak için *nötr* veya anlamı olmayan isimleri tercih edebilmişlerdir. Ancak tabloda bu sebeple konulduğu düşünülen bir

şahıs ismi yoktur. Özellikle azınlık gruplarında veya ezilen toplumlarda ayrımcılıktan korunmak için kimliğini belli etmeyen *etnik kimliği gizleme isteği* görülebilmektedir. Bu meyanda hem kadın hem de erkek katılımcılardan birer cevap bu şekildedir. *Modernleşme ve yenilik arayışı* sonucu *duyulmamış* ve *farklı* isimler çocuklara konabilmektedir. Böylece *anlamsız isim koyma* eğiliminin en çok *yenilik isteği* ile ilişkilendirildiği görünüyor (kadınlarda 12, erkeklerde 4). Yani anlamsız isimleri çocuklarına koyan aileler çoğunlukla sıradan veya geleneksel isimlerden uzaklaşmak, özgün ve modern bir şey aradıkları anlaşılmaktadır.

Seküler hayat tarzı toplumdaki mevcut şahıs isimlerinin ekseriyetle din temelli olması sebebiyle çocuklarına dini olmayan isimler koymak istemişlerdir. Erkek katılımcıların ikisi ailelerinin hayat tarzları sebebiyle bu adları kendilerine koyduğunu düşünmektedir. Aileler böylece dini anlam taşımayan isimleri, laik/modern bir yaşam biçimiyle uyumlu bulmaktadır. *Diğer* seçeneğinin iki kadın ve iki erkek katılımcı tarafından ifade edilmesi popüler kültür etkisi, kulağa hoş gelme, internetten rastgele seçim vb. daha farklı sebeplerin de varlığını göstermektedir. *Diğer* ifadesine medyada duyulan yeni kelimeler, yabancı dillerden alınan sözler ya da ebeveynlerin hayal gücünden çıkan uydurma sözcükler de dahil edilebilir.

5. TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırmada elde edilen veriler ışığında Bosna Hersek'te çocuklara anlamsız ve uydurma adlar koyma geleneğinin sebepleri araştırılmıştır. Katılımcıların çoğunun genç-yetişkin yaşta ve erkeklerin yaşça biraz daha ileri olduğu gözlenmiştir. Anketin iyi eğitilmiş ve bilgi düzeyi yüksek bir gruba uygulandığı görülmüştür. Katılımcıların üçte ikilik kısmı adının anlamını bildiğini belirtmiştir. Ancak adlarının bazı kombinasyonların ve isimlerine benzer kelimelerin anlamlarını düşünerek anlamlı olduğunu söyledikleri düşünülebilir. İkinci olarak da kadınların isimlerinin anlamına yönelik ilgilerinin erkeklere göre daha baskın olduğu anlaşılmıştır.

Anket uygulanan gruptaki katılımcıların büyük kısmının ebeveynlerinin *anlamsız* bir isimleri olmadığını düşündüğü yani *anlamsız isim koyma* eğiliminin daha çok yeni kuşaklara özgü olduğunu belirtmişlerdir. Böylece bu adetin yakın geçmişte nadiren görüldüğünü, yaygın olmadığını ama giderek arttığını göstermektedir. Katılımcıların isimlerinin anlamını hayatlarında hemen hiç sorgulanmadıkları veya aile içinde bu konuyu konuşmadıkları kanaati oluşmuştur.

Uygulanan anket sonrası hem kadın hem erkek katılımcıların çoğunluğunun çocuklarına anlamı olmayan bir isim vermek istemedikleri ve katılımcıların çocuklarına anlamlı isimler vermek istedikleri anlaşılmıştır. Diğer taraftan hem kadınların hem de erkek katılımcıların ekseriyetle imkânları olsa bile anlamsız isimlerini değiştirmek istemedikleri mevcut isimlerine kulak aşinalıkları, mevcut isimleriyle sosyal çevre edinmeleri vb. sebeplerle halihazırdaki adlarından memnun oldukları anlaşılmıştır. Hatta anlamlı bir isim sahibi olmayı çok önemli görmedikleri kanaati hasıl olmuştur.

Çalışmada elde edilen verilere bakıldığında Bosna Hersek'teki ailelerin çocuklarına katılımcılara göre çoğunlukla çevredeki isimlerden, kulağa hoş geldiğinden veya daha başka şahsi sebepler bu isimlere sahip olduklarını söyledikleri görülmüştür.

Anket uygulanan katılımcıların hayat tarzları sebebiyle ailelerinin kendilerine anlamsız isimler koyduklarını söylemişlerdir. Hatta *anlamsız dahi olsa* popüler kültürün etkisi, kulağa hoş gelmesi ve internetten rastgele isim bulma gibi sebeplerin de varlığı sezilmektedir. *Daha ötesinde anne-babaların* hayal gücünden çıkan uydurma isimlerin de bu konuya dahil edilebileceği anlaşılmıştır.

Öneriler

Yeni ebeveynlere, çocuğa isim verirken anlam, kültürel bağ ve kişisel hikâye gibi öğelerin önemi hakkında farkındalık kazandıracak bilgilendirmeler yapılabilir.

Geleneksel isimlerin anlam ve kökenlerini anlatan atölyeler, seminerler veya sosyal medya içerikleri hazırlanabilir. Bu manada televizyon, radyo ve dijital mecralarda *isim hikâyeleri* programları hazırlanarak anlamlı isimlerin değeri topluma hatırlatılabilir.

Yeni evli veya çocuk bekleyen çiftlere moda veya internetten rastgele seçilen ya da kulağa hoş gelen ama anlamsız isimlerin etkileri anlatılmalı.

Çocuklarının ileriki yaşlarda isminin taşıdığı anlam ya da anlamsızlıkla kuracağı ilişkiyi göz önünde bulundurmaları anlatılmalı.

Bu çalışmaya benzer şekilde farklı yaş ve sosyo-ekonomik gruplara anketler uygulanarak eğilimin toplumun tamamına yayılıp yayılmadığı veya ne kadar yayıldığı incelenebilir.

Odak grup görüşmeleri veya mülakatlar yapılarak ebeveynlerin isim verme sürecindeki duygu, değer ve motivasyonları daha iyi anlaşılabilir.

Eğilimin son yıllarda nasıl ivmelendiğini görmek için resmi doğum kayıtları üzerinden isimlerin sıklığı ve anlam kategorileri üzerinden analizler yapılabilir. Nüfus müdürlükleri veya belediyeler aracılığıyla isim seçimine dair bilgilendirici broşürler ve rehberler hazırlanabilir.

KAYNAKLAR

- Agić, S. (1996). *Muslimanska lična imena*. KAJ.
- Bračković, Dž. (2020). *Türk Kökenli Bosna Hersek Soyadları*. [Yayınlanmamış Doktora Tezi], Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Filan, K. (2001). Dil ve Kültür İlişkisi: Bosna'da Türk Dili Öğretimindeki Yeri. Avrupa'da Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Sempozyumu, 25-26 Ekim: Ankara.
- Filan, K. (2013). Iz Bosanske Historijske Antroponomastike: Ime I Pokračeno Ime. (Bosna Şahıs İsimleri Tarihi: I. Kısaltma İsim). ANALI Gazi Husrev-begove biblioteke, XXXIV(I), 177-195.
- Filipović, N. (1986a). O bosanskim i muslimanskim prezimenima, ponovo. *Odjek*, XXXIX(10), 23-24.
- Filipović, N. (1986b). Šerifović, Šerifzade ili Šerifija. *Odjek*, XXXIX(5), 25.
- Filipović, N. (1986c). Nekolike sitnice o prezimenima. *Odjek*, XXXIX(13-14), 24-25.
- Gönel, H. (2012). Divan Edebiyatı Açısından Bir Kültür Merkezi Olarak Bosna. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, (Balkan Özel Sayısı-II), 6-21.
- Handžić, A., Buzov, S. & ve Kupusović, A. (2000). *Opširni popis Bosanskog sandžaka iz 1604. Godine 1-2*. Bošnjački institut (Zurich, Switzerland) Odjel Sarajevo.
- Janković, S. (1979). Onimička Interpretacija Dubletnih Oblika Naših Muslimanskih Imena, *Književni jezik*, 8(4), 5-19.
- Kupusović, A. (1991). Muslimanska imena u opširnom popisu bosanskog sandžaka iz 1604. Godine. *Prilozi za orijentalnu filologiju* 40, 267-308.
- Kupusović, A. (2001). *Osmanlı yönetimi zamanında Bosna'da müslüman erkek isimleri*. (Ed. Ali Çaksu). (s.s. 381-387). Balkanlarda İslâm Medeniyeti Millerlerarasi Sempozyumu. IRCICA, Sofya 21-23 Nisan 2000.

- Morina, Ī. & Xhanari, L. L. (2013). *Bosna'da Osmanlı Dönemine Ait Edebiyat Araştırmaları ve Namık Kemal'in Boşnakçaya Tercüme Edilen Eserleri*. 3rd International Conference On Language And Literature Turkish in Europa. Tirana: Proceedings Book II. (ss. 185-190).
- Özey, R. (2006). Balkanların Coğrafi Yapısı. İçinde: *Balkanlar El Kitabı Araştırma ve Kültür Vakfı*, (ss. I/13-34).
- Peco, A. (1986). Joř nešto o našim prezimenima, (Soyadlarımızla ilgili bir řey daha). *Odjek*, XXXIX(7), 24-25.
- Sarıtaş, S. (2009). Balıkesir üniversitesi öğrencilerinin günümüzdeki adlar ve ad verme hakkındaki görüşleri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(21), 422-433.
- řkaljić, A. (1966). *Turcizmi u Srpskohrvatskom Jeziku*. Svjetlost Izdavaćko Preduzeće.
- Smailović, I. (1956). O izgovoru i transkripciji orijentalnih rijeći i imena, *Jezik*, IV(5), 142-144.
- Smailović, I. (1958). O vokativu muslimanskih imena, *Jezik*, VI(5), 139-141.
- Smailović, I. (1975a). Problemi utvrđivanja porijekla i znaćenja muslimanskih imena u Bosni i Hercegovini, *Institut za književnost i jezik u Sarajevu, Odjeljenje za jezik*, Radovi II, 97-112.
- Smailović, I. (1975b). O proućavanju muslimanskih imena orijentalnog porijekla u Bosni i Hercegovini. U: *Prva jugoslovenska onomastićka konferencija*, Tivat. (ss. 137-139).
- Smailović, I. (1976a). *proućavanju muslimanskih imena orijentalnog porijekla u Bosni i Hercegovini*. Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, Naućni skupovi, knj. 2, Titograd.
- Smailović, I. (1976b). Pisanje naših i tuđih imena orijentalnog porijekla, *Književni jezik*, V(3-4), 39-53.
- Smailović, I. (1977a). *Muslimanska imena orijentalnog porijekla u Bosni i Hercegovini*. Institut za književnost i jezik u Sarajevu, Odjeljenje za jezik, Monografije I, 1 – 577. str.
- Smailović, I. (1977c). Kako nastaje lićno ime, *Odjek*, XXX(3), 9-11.
- Smailović, I. (1977d). Stara lićna imena, *Odjek*, XXX(12), 22.
- Smailović, I. (1977e). Prilagođavanje muslimanskih imena orijentalnog porijekla našem jeziku, *Književni jezik*, VI(3), 19-30.
- Smailović, I. (1977f). Lićna imena neorijentalnog porijekla u bosanskohercegovaćkih Muslimana. U: *Vtora jugoslovenska onomastićka konferencija*, Skopje, (ss. 17-25).
- Smailović, I. (1978a). O osobnim imenima slavenskog porijekla u bosanskohercegovaćkih Muslimana. *Jugoslovenska akademija znanosti i umjetnosti, Razred za filologiju, Filologija*, 8, 283-290.
- Smailović, I. (1978b). Hipokoristici i derivati muslimanskih imena orijentalnog porijekla, *Jezik*, Zagreb, XXV(3), 74-80.
- Smailović, I. (1982a). O imenima neobićnog znaćenja u bosanskohercegovaćkoj muslimanskoj antroponimiji. *Jugoslovenska akademija znanosti i umjetnosti, Razred za filologiju, Onomastica Jugoslavica*, 10, 211-221.
- Smailović, I. (1982b). O transkripciji arapskih imena u srpskohrvatskom jeziku, *Književni jezik*, XI(3), 143-149.
- Smailović, I. (1985). O etimologiji i znaćenju nekih osobnih imena u bosanskohercegovaćkoj muslimanskoj antroponimiji. (ss. 467-473), *Jugoslovenska akademija znanosti i umjetnosti u Zagrebu, Zbornik u ćast Petru Skoku o stotoj obljetnici rođenja*.

- Smailović, I. (1986). O problematici prezimena naših muslimana. *Odjek*, XXXIX(9), 23.
- Smailović, I. (1987). Imena, prezimena i nadimci u ljetopisu Mula Mustafe Bašeksije, Srpska akademija nauka i umjetnosti u Beogradu, Naučni skupovi, knjiga XXXVII, Odjeljenje jezika i književnosti, knj. 7 (Zbornik Šeste jugoslovenske onomastičke konferencije, Donji Milanovac).
- Şenel, M. (2011). Yabancılarla Türkçe Öğretimi Açısından Türkçe-Boşnakça Bir Sözlük. İçinde: *1st International Conference on Foreign Language Teaching and Applied Linguistics* Sarajevo, (ss. 1343-1360).
- Tietze, A. (2002). *Tarihi ve etimolojik Türkiye Türkçesi Sözlüğü I*. Simurg Kitapçılık.
- Yücel, D. (2022). Bosna'da Türkizmlerin Nesillerarası Kullanım Sıklığı. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (127), 146-159. ISSN: 2148-2489 Doi: dx.doi.org/10.29228/ASOS.57701
- Јанковић (Janković), С. (S). (1980). *Нова лична имена у босанскохерцеговачких муслимана*. Вшора југословенска ономасничка конференција, Скопје, (ss. 125-132).